

PRIMORSKI GOSPODAR

Líst za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.

Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 22. V Gorici, dne 30. novembra 1912. Pečaj Vttt.

Obseg: 1. Kmetovalci poprimite se podelavanja kmetijskih pridelkov v tehnične izdelke (Nadaljevanje); 2. Kratko navodilo za saditev sadnih drevesc; 3. Prva pomoč pri nenadnih boleznih in nezgodah pri živini (Nadaljevanje); 4. Prvi zemljemerkinj ali pedicevi metuljčki so se že prikazali na črešnjah; 5. Kraški teran (Nadaljevanje.); 6. Gospodarske drobtinice; 7. Poročila.

Kmetovalci poprimite se podelavanja kmetijskih pridelkov v tehnične izdelke.

(Nadaljevanje.)

Da bo zamogel s pomočjo tropin napravljeni kis izpodriniti današnjo kisovo esenco v trgovini, ter jo nadomestiti, za to je neobhodno potrebno dvoje in sicer: Poskrbeti bi se moralo v prvi vrsti, da bi se izdelaval iz tropin fin, lepo rdeče barvan in popolnoma čist t. j. filtriran kis. Da se ga upelje v trgovino, delati bi se moralo mnogo reklame po časopisih, osobito pa bi se moralo posluževati kolpotaže po trgovskih potovalcih-agentih. Ti agenti bi morali obiskati vse slovenske dežele, tako pa tudi balkanske, kamor se bodo otvorila brezdvomno, po končani sedanjí vojni, za avstrijske proizvode jako široka prometna pota.

Zdaj hočem pa podati tu dva računa, iz katerih bo možno razviditi vsakemu čitatelju tega članka, kakšen dobiček se lahko ima, če se napravlja kis s pomočjo grozdnih tropin. Tu naj sledita dva računa in sicer prvi, ki ima dokazati, koliko stroškov se ima za izdelovanje kisa iz petijotiziranega vina in drugi, koliko stroškov se ima za napravo kisa s pomočjo vode in finega, rafiniranega špirta.

Če se napravi kis iz petijotiziranega vina, bi bil račun naslednji. Tropine, potrebne za napravo 1 hl kisa se pač ne morejo računati o trgatvi dražje, kakor k večem brentač po 50 v ali

ornca po štiri krone. Ta množina dobrih, finih tropin zadostuje pa ne le za en, ampak celo za napravo štirih hl petijotiziranega vina. Za napravo vsakega hl petijotiziranega vina pa je treba vzeti po 12 kg sladkorja in ker stane danes kg sladkorja 92 v, stal bi potem takem hl petijotiziranega vina 11 K 04 v. Tropine, ki so potrebne za enkratno napolnitev kadi, kakršna se uporablja za napravo kisa (glej njeno podobo v letošnji 17. številki »Prim. Gosp.«), pa se ne morejo računati več nego 40 vin., kajti ena ornca ali za 4 K tropin zadostuje za napravo 10 in mogoče še celo več hektolitrov kisa. No vse delo, katero provzroči naprava hektolitra kisa s petijotiziranjem vred, pa se ne more — ne računaje seveda amortizacije potrebne posode, kakor sodov, kadi itd. — zaračunati više kakor k večem 50 vin. Potem takem bi stal hl kisa 12 K 44 v, namreč:

1. Tropine za petijotiziranje		— K 50 v
2. Sladkor za petijotiziranje	(12×92)	11 „ 04 ..
3. Tropine za napravo kisa		— „ 40 ..
4. Delo za napravo petijota in kisa		— „ 50 ..
	Toraj skupno	<u>12 K 44 v</u>

Ali opravičeno smem reči samo 12 K hektoliter ali 12 v liter, ker se dado uporabiti one tropine, iz katerih se je že napravil petijot, potem še za napravo kisa.

Hektoliter kisa, napravljen s pomočjo tropin, špirita in vode pa stane 11 K 93 v, namreč:

1. Tropine za napravo kisa		— K 40 v
2. 6 l špirita	(6×1.88)	11 „ 28 ..
3. Delo za napravo kisa		— „ 25 ..
	toraj skupno	<u>11 K 93 v</u>

Najslabšega, to je esenčnega kisa najnižje vrste pa stane hl po tvornicah za kis 18 K ali liter 18 v. Že iz tega računa rezultira toraj pri vsakem litru iz tropin napravljenega kisa dobiček 5 K 50 v oziroma 5 K 56 v. Pozabiti pa se ne sme pri tem razmotrivanju na to, da je razlika med dobroto esenčnega in tropinskega kisa, posebno pa kar se tiče esenčnega kisa v primeri z onim napravljenim iz petijota, tako velika, da plača vsak, ki je kis iz petijota le enkrat pokusil, prav rad tudi po 24 in še več vinarjev liter, ter ne kupi potem nikdar več esenčnega kisa.

Poznam gospodarja, ki je prodal, in sicer ne v prodajalni, ampak naravnost iz svoje kleti, iz tropin pravilno napravljen, fin kis, že celo po 30 v i n a r j e v brez posebnega prizadevanja.

Iz vsega tega, kar sem o tehničnem podelavanju grozdnih tropin v kis priporočal, se da pač z vso gotovostjo sklepati, da bi moral iz tega rezultirani kmetijsko tehnični izdelek, toraj fin tropinski kis, popolnoma izpodriniti v kratkem času fabriški esenčni kis, ako bi se prizadevalo uvesti povsod s pravo eneržijo tropinski kis. Izdelovanju tropinskega kisa bi pa sledilo lahko še drugo kmetijsko-tehnično podelavanje gotovih kmetijskih surovih pridelkov v več vredne izdelke in sicer prav z uporabo tropinskega kisa. Tu mislim namreč na izdelovanje takozvanih k i s l i h k o n s e r v, h katerim pa spadajo kisle kumarce, peveroni ali paprika, karfijoli, kineška maloklasnata turšica in fižolovo stročje. Skratka imenujejo se taki različni v kis vloženi zelenjadni pridelki po angleško »M i x e t - p i c l e s« — čitaj: miks pikel. Oni zavzemajo v dandanašnjem jako razvitem višjem gostilničarstvu ali v hotelstvu, osobito pa v brodarstvu in v velikih mestih po gosposkih kuhinjah v obče jako važno mesto, ker se jih povsod zahteva in obenem dobro plačuje.

(Sledi še.)

Kratko navodilo za saditev sadnih drevesc.

Spisal Anton Stiegler, dež. sadjarski in vinarski ravnatelj za Štajersko, poslovenil F. Janžekovič.

Razun le zelo težke, nepremočljive, žilave, ilovnate, kamnate in plitve zemlje je vsaka druga pripravna za sajenje sadnih drevesc. Sadna drevesca zahtevajo solnčnato, prosto lego. Senčnate, severne lege so za sajenje nepripravne.

Po položnih, hribovitih legah in ob cestah se sadijo drevesca v trikotu, sicer pa v kvadratu. Visokodebelne jablane in hruške se sadijo vsaj 10 metrov vsaksebi, črešnje in laški orehi 14 metrov, slive in češplje pa v oddaljenosti 6 metrov. Srednjevisoka jablanina in hruškova drevesca se sadijo 6 metrov, nizka grmičasta drevesca pa 4 metre vsaksebi. Ob cestah se sadijo sadna drevesca v oddaljenosti 12 metrov v trikotu.

1. Drevesna jama 1' do 2 metra široka in 0.5 do 0.6 metrov globoka

2. Dno jame je 20 cm globoko zrahljano.

3. Dolžina visokodebelnih drevesc v sadovnjakih naj znaša 1.8, za občestno saditev 2 metra.

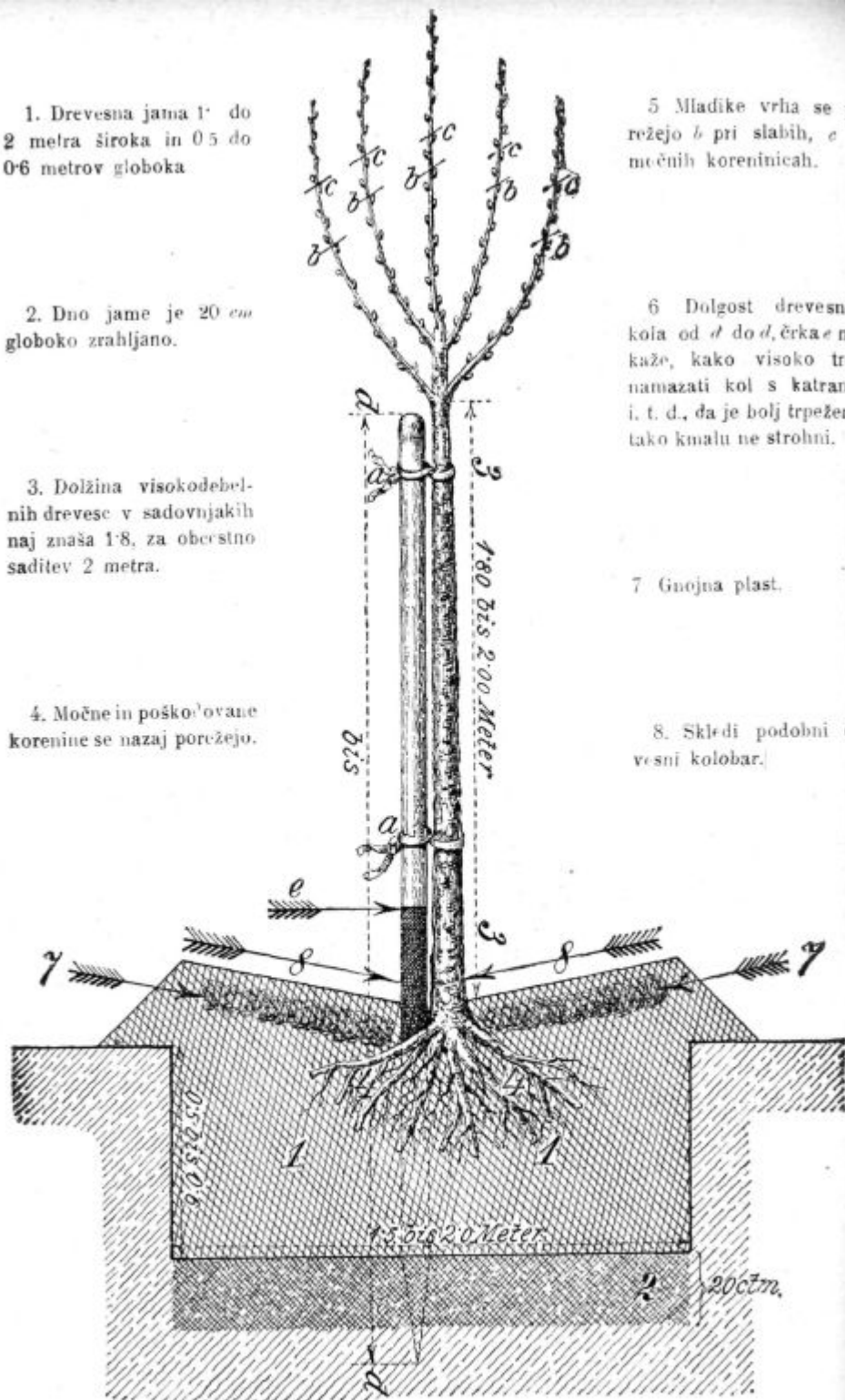
4. Močne in poškočovane korenine se nazaj porežejo.

5. Mladike vrha se porežejo *b* pri slabih, *c* pri močnejših koreninah.

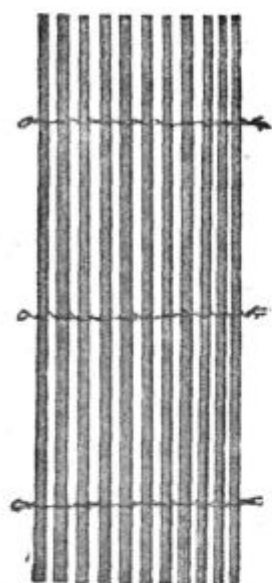
6. Dolžost drevesnega kola od *d* do *d'*, črka *e* nam kaže, kako visoko treba namazati kol s katranom i. t. d., da je bolj trpežen in tako kmalu ne strohni.

7. Gnojna plast.

8. Skledi podobni drevesni kolobar.

Pravilno vsajeno jablanino visokodebelno drevesce z vezmi *a a*, ki se prevežejo dobro šele, ko se je zemlja vsedla.

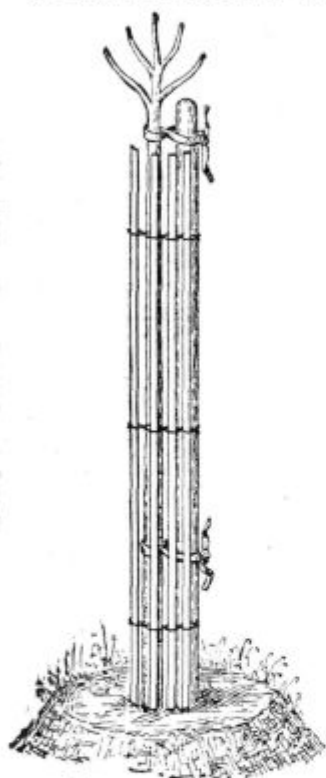

Varstvena ograja iz vino-
gradnega kolja.

Za saditev je treba izkopati 50 do 60 centimetrov globoko in 1.5 do 2 metra široko jamo. Prst prve plasti, katero dosežemo z lopato, pride na poseben kup; ravnotako prst druge in tretje plasti, in sicer damo vse tri kupe na zgornjo stran jame, če sadimo drevje v hriboviti legi. Ko se je prst izmetala 50 do 60 centimetrov globoko iz jame, priporoča se še razventega, da se dno jame še 20 centimetrov globoko zrahlja. Jame je treba izkopati šest tednov in jih zagrniti potem tri tedne pred saditvijo. Jame za pomladansko sajenje se zmiraj napravijo že v pozni jeseni. V peščeni, lahki zemlji se priporoča jesenska saditev, v težki zemlji vsikdar le pomladanska.

Drevesni kol, katerega napravimo iz hrastovega, kostanjevega, mecesnovega, borovega ali smrekovega lesa, mora biti raven, lub ali skorja gladko odstranjena in povprečno 8 centimetrov močan. Na spodnjem koncu ga priostrimo, na zgornjem pa robove dobro in gladko zaokrožimo. Suho kolje se na spodnjem koncu ožge in namaže z vročim katranom (Teer). Kolje, katero smo komaj še v šumi nasekali ali sploh ono, ki še ni suho, se mora postaviti za štiri dni v triodstotno raztopino bakrene galice. To delo se naj takoj izvrši, ko smo kolje nasekali, osnažili in priostriili, in sicer v prostoru, kjer ne zmrzuje. Drevesni kol naj bo tako dolg, da sega njegov zaokrožen konec pet centimetrov pod najnižjo vejico kronino. Pri tem se moramo seveda še ozirati na to, da pride v zemljo še vsaj 15 centimetrov kola, kojega zapičimo in zabijemo sred jame. Pri obcestnem sajenju se postavi kol na cestno stran, drugače pa na ono, od koder navadno piha veter in pridivja nevihta; le tedaj služi kol svojemu namenu, da podpira in varuje drevesce. Pri zakopavanju jam se pomeša prst prve plasti s plastjo na drugem kupu; če je zemlja slaba in pusta, pa se pomeša s starim, strohnelim gnojem, kompostom, ali tratnico. Iz prsti tretje plasti napravimo drevesni kolobar. Drevesca, ktera nameravamo saditi, morajo biti pri-

merno močna, ravno zraščena, popolnoma zdrava z nepoškodovanimi in v vsakem oziru zdravimi debli in naj imajo čim največ vlaknatih korenin (malih koreninic, Fasserwurzeln). Dolgost debela visokodebelnih drevesc naj znaša 180 centimetrov za sadonosnike in 2 metra za obcestno saditev.

Drevesce, obdano z varstveno ograjo.

Krona naj ima 5 do 6 vrhnih vejic, od katerih je najvišja, — ki pa mora biti tudi najmočnejša, — srednja vodilna mladika po kateri se ima ravnati drevesna krona.

Drevesca, katera prodajajo barantachi po sejnih, niso nič prida in se naj ne kupijo.

Poškodovano korenje se poreže do zdravih delov, močne korenine pa do tretjine svoje dolgosti.

Vrhne veje se porežejo v razmerju obilice korenin od dveh petin do polovice njih dolžine; pri tem pa pazimo, da se pri vrstah, ki rastejo rade na kvišku, kakor ananas, bobovec i. t. d. obrežejo vejice na očesca ki so, obrnjena na stran ali proti zunanji smeri krone; pri vrstah pa, ki imajo široko, košato krono, n. pr. kardinal, štajerski mašancelj, na očesa, ki rastejo na znotraj v krono.

Odrezati se mora veja z ostrim nožem ali škarjami tako, da nastavimo ostrino nasproti očesnemu nastavku in tik nad

njim odrežemo vejico. Pred sajenjem obrezanih drevesc se naj pomočijo vse koreninice v zredčeno ilovnato zmes. Za saditev vzemimo strohnel, obležan kompost! Drevesca se morajo vsaditi na oni strani drevesnega kola, ki je z njim zavarovan proti vetru. Nikdar in na noben način pa drevesca ne smemo globeje zakopati, nego je stalo v drevesnici; mejo nam pokaže razlika v barvi. Deblo ima zeleno skorjo; korenika in sploh koreninice pa so rumenorjavnokaste barve. Drobne tanke koreninice se pri sajenju lepo razprostrejo, spravijo v njihovo naravno lego; med njimi ne sme biti nikaka votlina.

Prst nadevljemo z roko na trdno okol koreninic, okrog drevesca pa jo previdno potlačimo z nogami. Drevesni kolobar se napravi tako, da moli drevesce, kakor iz dna kake sklede. Na kolobar se potrosi zopet nekoliko gnoja, ki ga pokrijemo s plastjo zemlje.

Po drevesnem kolobaru natrošeni gnoj ima ta-le pomen:

1. Varuje koreninice spomladi in v vročem poletju pred sušo, po zimi pred zmrzovanjem.

2. Drevesce dobi po vsakem dežju nekoliko hrane, ker dež izpere in izluži gnoj.

Pri pomladanski saditvi je zalivanje drevesc, zlasti če pritiska suša, jako priporočljivo. V mrazu in ob dežju čas za sajenje ni pripraven; kajti prst se ne da niti zdrobiti niti pomešati.

Drevesca se privežejo sprva rahlo ob kol; še le ko je padlo dovolj dežja, privežemo jih z vezjo v obliki številke 8. Ena gož se priveže na zgornjem koncu kola, druga pa približno 60 centimetrov nad zemljo. Najboljše goži so vrbove. Z ozirom na to, da se vsede drevesce polagoma z zrahljano zemljo, treba je gož privezati okrog drevesca 2 do 3 centimetre bolj visoko, kakor na kolu.

Po dokončanem sajenju namažimo drevesce z zredčeno ilovico, pomešano z nekoliko kravjeka in apna, da ga obvarujemo pred izsušenjem; primes naredi ilovico lepljivejšo.

Zanesljivo in praktično varstvo proti divjačini in drugemu poškodovanju drevesnega debla so varstvene ograje iz vinogradnega kolja. Za to potrebujemo 9 do 12 komadov rezanega in naklanega kolja, kterega zvežemo s pocinjeno žico. Te ograje niso le zanesljivo varstvo, ampak tudi zraka lahko dovolj pride k drevescu, da se ne omehkuži. Obvarujejo pa drevesca tudi pred morebitnim poškodovanjem po toči. Te ograje so trpežne, po ceni in se naj namažejo, da še se zviša njih trpežnost, ob koncih s katranom ali karbolinejem.

Prva pomoč pri nečasnih boleznih in nezgodah pri življi.

(Nadaljevanje.)

Konjska in goveja koža sti navadno mehki in prožni. Če se dlaka gladko prileže in so kocine svetle, je to znak fine konsti-

tucije in da se živini dobro godi. Živina robate konstitucije ima debelejšje kocine, četudi je zdrava; taka živina je navadno vztrajna in lahko kljubuje vsakemu vremenu. Praviloma se ima dlaka izmenjavati spomladi in v jeseni; začetek izmene pa je odvisen od vremena. Telesna toplota je enakomerno razdeljena po vsi površini kože; samo ušesa, rogovi in noge so nekoliko hladnejši. Zdravo govedo začne takoj, ko se je nasitilo, prežvekovati in prežvekuje živahno brez daljših presledkov preden pogoltne grižlje, ga 40 do 60 krat prežveče.

Vsako nepravilnost in motenje ali spremembo v naravnem opravilu posameznih ali raznih organov imenujemo bolezen; če so spremembe same neznatne, govorimo o bolehavosti, slabosti, pogrėšku itd.

Spremembo v splošnem počutku izraža živina na razne načine; pred vsem opazimo zmanjšano živahnost. Oko, ki je sicer živahno, postane motno; briga za dogodljaje v okolici pojema in mestoma zgine, ravno tako živahno gibanje; bolno živinče se za gospodarjev klic, kojega sicer, zlasti če je navajeno, da dobi kako slaščico, takoj sliši, le malo ali sploh prav nič ne spremeni; ravno tako se niti ne ozre pri navadnem šumu ali če se približa kaka ptuja oseba, če se odpre senenjaki in če se vrše druge priprave za krmljenje.

Krme, kateri živina nasproti hrže, cepeta ali praska in jo komaj čakavši z veseljem pozdravi, se bolna živina loti le počasi, ter je povžije le deloma ali sploh nič. Zato pa se večkrat opazi, da bolna živina hlasta po drugih predmetih, kakor po smrdljivi stelji, po pesku, lesu, žagovini itd. Vode ne pije ali pa še celo preveč. Če konj, brez vsakega vzroka od zunaj, preneha žvečiti grižlje, je to znak, da ni ali v možganih ali pa v zobeh vse v redu in da mu to provzroča bolečine.

Če živina dobro krmo previdno in z opetovanimi presledki prežveči in naposled prežvečeno izpusti iz gobca, je znak, da ima »o s t r e a« zobe. Če konj pije, ne sme nosnic vtakniti v vodo, niti popite vode spustiti skoz nos nazaj. Če se kaj takega zapazi, se lahko skoraj z gotovostjo sumi norost (Dummkoller) ali pa vnetje v vratu.

Zdrav konj ne sme kašljati, niti se mu ne sme kašelji na umeten način in sicer s pritiskom na jabolko izvabiti; če se kašelji takoj provzroči, je znak, da ali v jabolku ali pa v sapni-

ku nekaj ni v redu; sumi se katar ali kaka druga občutljivost. Če se kašelj pojavi kar tako, skratkim sunkom, topo in brezglasno, se sumi, da ima konj n a d u h o (Dan:pf). Pri govedu je svež in krepek pokašljaj manj nevaren; če je pa suh, medel in traja kar po cele mesece, če se da provzročiti na ta način, da se živini s kako ruto zamašijo nosnice, potem je to nevarno, ker je mogoče da ima živina t u b e r k u l o z o.

Tudi na podlagi množine, barve, duha in konsistence scalnice in blata se da sklepati na neugodne spremembe v živalskem telesu. Nekateri živali, ki podnevi navadno stoje, ali pa se vležejo in sicer naopak, postanejo nemirne, vedno cepetajo, gledajo okoli, iskaje pomoči, praskajo in teptajo z nogami, mukajo, stokajo, cvilijo vsled bolečin (svinje, ovce in kože); zopet druge se se zakopajo v steljo in povesejo rep, katerega drže navadno zvitega navzgor (svinje) ali pa si poiščejo kotichek, kje v strani od drugih živali. Razen tega se pokažejo še oteklina, izcejanja iz naravnih izločeval, bruhanja, goltanja itd. Čim bolj napreduje bolezen, tem manj gibčna postane živina, čuti se obnemogla, trese se in znoji, ne da bi bili tega krivi zunanji vzroki. Dihanje se vrši hitro in razburjeno, nosna sluznica in koža krog očes porudečiti, goveji gobec je suh, razkav in vroč, ušesa in noge hladne; živina je zdaj vroča, zdaj hladna. Telesna temperatura narašča, živina ima mrzlico in sicer tem hujšo, čim večja je telesna vročina. Da se to prav spozna, je treba precej vajenega čuta; najzanesljiveje in najenostavneje pa spoznamo te pojave s pomočjo toplomera, ki bi moral biti v vsakem večjem gospodarstvu na razpolago.

Navadna telesna toplota je pri različnih živalih različna; meri se v zadnjici in znaša pri konjih 37 do 38¹/₂ pri govedu 38 do 39¹/₂ in pri prešičih 38 do 40 stopinj Celzija.

Normalne spremembe v temperaturi provzročajo različni vplivi in mnoge okolnosti; huda vročina, razburjenje, pregibanje in prebavljanje zvišajo temperaturo pri živinčetu, nočni počitek, lakota in mraz jo pa znižujejo. Mrzlično višanje temperature je lahko silno, srednje ali malo.

Če se opazi, da telesna temperatura vpada, se da sklepati na razne vzroke: prehlajenje, okuženje itd. Mrzlica je nekaj popolnoma naravnega in za ozdravljenje potrebna; če je pa mrzlica prevelika in predolgo traja, je to nevarno za srce, ki se zelo slabi in je nevarno, da utihne. Tako mrzlico moramo

toraj skušati zmanjšati na umeten način s primernimi sredstvi; Živali z mrzlico ne smemo uporabiti za delo in pokladati jim smemo le malo in lahko prebavljive ter sočnate krme.

(Sledi še)

Prvi zemljemerkinj ali pedicevi metuljčki so se že prikazali na črešnjah.

V Oslavji — v Brdih — se je zapazilo že 6. novembra t. l. prve pediceve metuljčke, ki so se vlovili na papirne pasove, pritrjene krog češnjavih debel in namazane z ameriskim lepivom, tako zvanim »Tree Sticky«. Pričakuje se, da se vlovi meseca decembra ali kakor hitro se pojavijo prvi mrazovi še mnogo več teh metuljčkov, kajti, kakor sem že zadnjič omenil, začno plezati na drevje ti metuljčki o prvem mrazu in da jih imenujejo Nemci prav radi tega »Frostspanner« in Slovenci »Zmrzlikar«. Najprej izlezejo namreč samci, ki pozneje izvalivše se brezkrilne samice oplode. Kakor je znano, morajo samice, ker nimajo krilc, da bi zletale, plezati po deblu ali kakem drugem predmetu, ki se drevesne krone dotika, da prispejo v drevesno krono. Na debela plezajoče samice pa zasledujejo samci in se, ko dospejo na lovilne pasove, s samicami vred vlove. Lansko leto se je vlovilo na lepivne pasove toliko metuljčkov, da so bili pasovi na nekaterih mestih popolnoma pokriti z njimi, vsled tega so lazili pozneje drugi metuljčki kar nemoteno na debela.

Radi tega vzroka je toraj neobhodno potrebno, da se preiščejo lepivni pasovi po dvakrat ali najmanj vsaj enkrat vsak teden in sicer kakor hitro nastopijo prvi mrazovi. Če se opazi, da so pasovi z drevesnim listjem, z metuljčki ali kakšno drugo nesnago pokriti, naj se vzame kakšno trsko in nesnago z lepivnih obročev odstrani. Ako se je pri čiščenju ostrgalo z obročev preveč lepiva, naj se jih z lepivom znova namaže. Pazi naj se toraj, da bodo lepivni obroči vedno v redu.

Da se lepivo prihrani, oziroma lažje pravilno razširi, naj se ga ne deva naravnost na deblo, ampak naj se obveže krog debela najprej 20 cm širok papirnat obroč in na tega naj se po-

tem namaže z lepivo. Papir, ki služi v to svrho, se dobi pri »Goriškem kmet, društvu« v Gorici.

Prav toplo proporočam ponovno vsem goriškim sadjerejcem, naj letos prav skrbno love hudega škodljivca češenj. Če je kdo opazil letošnjo pomlad, da je bil pedic razen na češnjevih, tudi po jablanovih, hruškovih in raznih drugih sadnih drevesih, naj nastavi lepivne obroče tudi na debela teh.

J. Bolle.

Kraški teran.

(Nadaljevanje.)

E. Kemična sestava mošta in vina.

1. Kemična preiskava mošta.

V jeseni l. 1908. sem se lotil preiskave 6 moštov iz bednjev različnih pridelovalcev, v katere se je bilo vsulo orobkano, pa ne zmaščeno grozdje. To so številke 1—6 v tabli IV. V jeseni l. 1909. sem preiskaval 4 mošte iz bednjev različnih pridelovalcev, v katere se je bilo vsulo že zmečkano in zmaščeno grozdje, številka 7 do 10, table IV. Dalje 4 mošte od jeseni l. 1910, iztisnjene iz nezmečkanega grozdja, štv. 11 do 14. Ti produkti niso prav za prav predstavljali istinitih moštov, ker so, kakor je naravno, že več ali manj vreli in so bili deloma tudi že popolnoma zavreti.

Pri teh moštih vzbuja v prvi vrsti posebno pozornost njihova znamenita vsebina kisline. Razven uzorca 9, ki ni bil prav iz samega refoška, so vsebine na skupni kislini pri vseh višje od 13 gr. na 1 l. To celó v jeseni l. 1908, ko je bilo vino tako dobro. Ta znamenita vsebina kisline je za mošte kraškega terana značilna in tod dobro znana. Tako je naše poskuševališče v dobri vinski letini 1880 analizovalo mošt iz Kostanjevice na Krasu s 13.4 gr skupne kisline na 1 l in enako v dobri letini 1883 mošt iz Kobjila z 12.85 gr skupne kisline na 1 l.

V drugi vrsti je zapaziti redno prisotnost proste vinske kisline v večji ali manjši množini.

To dokazuje, da na Krasu ne tržejo popolnoma zrelega refoškovega grozdja. Vzrok tiči v tem, da nastopa na Krasu sko-

Tabela IV. Analize kipečih teranovih moštov.

Zapored. številka	Ime	Izvaljače	Letna mošta	Specifična teža mošta pri 15°C	Alkohol		Ekstrakt presušeni po Wandschu- njen po Wandschu-	Gramov v 1 litru					Gramov v 1 l.		Opomba			
					Vol. o/0	Teža o/0		Škrapna kislina prečiščena kot vinska kislina	Skupna kislina prečiščena kot ocetna kislina	Vinski kamen	Prosta vinska kislina	Mlečna kislina	Škator prečiščeni kot invarčni sladkor	Puščenata tvarina		Pepel	Postorova kislina P 2 05	
1	Pupis Anton	Tomaj	1908	1,0830	0,60	0,47	218,0	16,00	—	6,50	2,60	—	15,92	4,06	3,36	0,274	Mošt iz bodnjev brez zmečkanih jagod po 3-4 dinovnem mehanju. Mošt iz bodnjev z zmečkanih jagodami (po zmačkranju). Mošt iz bodnjev brez zmečkanih jagod po 3-4 dinovnem meh- čanju.	
2	Černe Anton	Tomaj	1908	1,0418	4,58	3,64	123,8	14,55	—	6,15	2,28	—	8,23	1,52	3,20	0,116		
3	Obersnel Filip	"	1908	1,0360	5,55	4,41	113,6	15,10	—	5,30	0	—	7,06	1,15	2,89	0,162		
4	Četata Učman	"	1908	1,0261	5,93	4,71	89,2	15,55	—	6,00	1,20	—	4,87	1,39	3,06	0,081		
5	Gospodarsko društvo	Tomaj	1908	0,9991	9,57	7,60	92,6	13,25	—	5,01	3,40	—	1,10	1,52	2,76	0,166		
6	Černe Emil	"	1908	1,0784	1,34	1,06	210,4	13,45	—	5,30	0,84	—	15,26	3,46	3,31	0,226		
7	Učman	"	1909	0,9973	9,57	7,60	25,46	13,04	0,480	3,90	2,48	1,09	—	—	—	2,06		0,123
8	Žiberna Janez	"	1909	1,0063	8,31	6,59	28,78	15,44	0,144	5,20	2,80	1,17	—	—	—	2,82		0,094
9	Gospodarsko društvo	"	1909	0,9948	10,86	8,70	21,76	10,40	0,153	3,25	0,72	0,99	—	—	—	1,58		0,140
10	Černe Emil	"	1909	0,9972	9,32	7,39	25,36	14,60	0,240	3,20	4,12	0,81	—	—	—	2,28		0,214
11	Pupis Anton	"	1909	1,0475	3,0	2,40	134,4	16,88	0,432	5,95	2,80	0,19	—	—	—	3,08		0,170
12	Četata Učman	"	1909	1,0318	4,5	3,60	99,1	17,00	0,312	7,30	3,20	0,47	—	—	—	3,78		0,209
13	Pipani Josip	"	1909	1,0427	4,2	3,36	120,4	17,12	0,40	5,71	2,40	0,19	—	—	—	2,92		0,198
14	Černe Emil	"	1909	1,0349	5,8	4,65	111,5	17,16	0,08	6,23	2,20	0,47	—	—	—	3,26		0,116

Skupna kislina prečiščena kot vinska kislina

Minimum 10,40

Maximum 17,16

Prosta vinska kislina

Minimum 0

Maximum 4,12

— 2,28

ro vsako leto v tretjem tednu meseca oktobra dolgotrajno deževje, radi česar se požurijo s trgatvijo, da jo končajo še pred dežjem.

Ker je pa na Krasu podnebje precej ostro, dozori refoškovo grozdje pozneje kakor na ravani in zato je navadno tržejo, ko ni še popolnoma zrelo.

Sladkorna vsebina grozdja se suče med 16 in 20%. Zanimivo je, da se je našlo tako malo hlapne kisline (ocetne kisline) v uzorcih št. 7 in 10. Dasi je stalo grozdje osem dni v odprtih bednjih in se je potem zdrozgano še nadaljnih 7 dni v njih kuhalo, razvilo se je pri vsem tem le prav malo hlapnih kislin. Sladkor je bil sicer v vseh uzorcih razven šte. 9 popolnoma prevrel, vendar je dosegala najviša doznana vsebina ocetne kisline samo 0.480 gr na 1 l. Že ko sem govoril o lastnostih vina terana, sem omenil, da se teh vin, če so prav napravljena, le redkokedaj loti cik. Ta odpornost proti ocetni kislini prihaja menda ravno od mlečne kisline, ki jo ima vino v sebi. Iz table IV. je razvideti, da se je bila v 4 mladih vinih št. 7 do 10 že razvila mlečna kislina in sicer od 0.8 do 1.17 gr v 1 hl. K tej stvari se še povrnem v razpravi o vinski analizi.

2. Kemična preiskava vina.

Za kemično preiskavo in enotehnično razmotrivanje tako posebnega vina, kakoršen je teran, je bilo zelo važno, da se je nabral v ta namen samo izboren material. Ako sem hotel doseči, da bodo imela izvajanja iz preiskav zares praktično vrednost za pridelovalce, moral sem te preiskave opreti na uzorce iz najrazličnejših kraških vinorodnih pokrajin. Jaz upam, da sem tem zahtevam najbolje ustregel s tem, da sem preiskal tiste terane, kateri so bili pri vinskih pokušnjah ali razstavah leta 1908. in 1909. odlikovani s prvim in drugim darilom.

Veščaki so tistih 32 preiskovanih teranov, kojih analizni izidi so razkazani v V. tabli, spoznali za najboljša vina iste vrste; oni prihajajo istočasno iz najrazličnejših kraških pokrajin.

V vinih dozvedene posamezne vsebine so določene deloma po dogovorjenih metodah avstrijskih poskuševališč, deloma po nemškem uradnem navodilu za kemično preiskavo vina.¹⁾

¹⁾ Zapisnik o zboru zastopnikov avstrijskih poskuševališč, Dunaj 1897 — K. Windisch. „Die chemische Untersuchung und Beurteilung des Weines“. Berlin 1896. — Posebno bodi omenjeno, da smo poizvedavali svobodno vinsko kislino in vinski kamen po Haas-ovi metodi. (Sledi še.)

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

Poškropite sadno drevje z dendrinom! Že več let se uporabljala za pokončevanje mrčesa v jesenskem in zimskem času z ugodnim uspehom neka posebna tekočina, zvana dendrin ali v vodi raztopen karbolinej. Večletne izkušnje so pokazale, da se s intenzivnim škropljenjem sadnega drevja pokonča ne le mrčes sam, ampak tudi njegova zalega. Da se pa to doseže, poškropi naj se sadno drevje z dendrinom ne samo enkrat, ampak vsaj dvakrat od jeseni do spomladi, da se z drugim škropljenjem pomori še oni mrčes in zalega, ki sta ušla prvemu škropljenju. Poškropiti pa se mora sadno drevje, če se hoče doseči izdaten uspeh, na vsak način dokler je golo ali brez listja. Kdor prične s pokončevanjem mrčesa na sadnem drevju šele spomladi ali ko drevje ozeleni, se je spomnil prekasno, kajti izvaljeni mrčes se po drevju razide in poskrije, ter se naglo zaplojuje ali množi. Tako zatiranje gotovo ne bo izdatno. Ko je drevje golo, ostrže se z njega najlaže mah, lišaje in star, mrtev lubad, ki nudijo mrčesu pravo zavetje, da v njem in pod njim zimo srečno prebije, ter da potem spomladi nadaljuje z uničevanjem raznih drevesnih delov. Kdor hoče doseči s snaženjem sadnega drevja izdaten uspeh, ta naj vzame že sedaj drevesno strguljo in žičnato ali drevesno ščet v roko, ter hajd pridno na delo. Ostrže ali oščeti naj drevje prav dobro in poškropi na to z dendrinovo raztopino, katera se napravi tako-le:

Za zimsko škropljenje naj se vzame na vsak hl vode po 10 do 15 kg, za spomladansko škropljenje pa po 2 do 5 kg dendrina. Preden se dendrin zlije v vodo, naj se ga dobro premeša in zlije nato v nekoliko mlačno vodo ter vse skupaj prav dobro premeša; posebno dobra za to je deževnica. Za škropljenje z dendrinom naj se uporabi škroplilnica za škropljenje trt in poškropi naj se prav dobro deblo in drevesna krona. Spomladi, preden drevje požene, pa naj se ga poškropi zopet, da se pomori še oni mrčes, ki je prvemu škropljenju ušel. To sredstvo ima v zalogi »Goriško kmetijsko društvo« v Gorici.

Naprava pijače za domačo uporabo. Glasom § 9. našega vinskega zakona sme napraviti vsak vinogradnik, iz grozdnih in vinskih ostankov, takozvano domačo pijačo (petjot, tropinšnico, drugo vino, vinčk, žonto i. t. d.) V tem zakonu je bilo prej rečeno, da sme napraviti vsak toliko domače pijače, kolikor jo

potrebuje za lastno družino, za svoje posle in stalne ter najete delavce, ni pa bilo določeno, koliko jo sme napraviti za vsako tu navedenih oseb. Ali kakor smo sporočili že lansko leto v »Prim. Gosp.«, so se izrekli zvedenci napram c. k. polj. ministertvu, da naj se dovoli napraviti vsakemu vinogradniku le toliko domače pijače, da jo dobi vsaka v zakonu zapopadenih oseb kvečem po 2 litra na dan.

Kdor je vinski mošt ali vinsko drozgo sladkal ali jima dodal sladkorja, ali pa samo prosil za dovoljenje, da bo smel dodajati sladkor, ta naj se dobro zapomni to-le: Kdor je svoj mošt ali pa zdrozgalico sladkal ali s sladkorjem zboljšal, kakor tudi oni, ki je dobil dovoljenje za to, a je nameravano dodajanje sladkorja opustil, je dolžan sporočiti to c. kr. okrajnemu glavarstvu najkasneje do 15. decembra t. l.

To sporočilo je koleka prosto in se napravi po onem vzorcu, ki smo ga priobčili na 290 strani »Prim. Gospodarja« v letu 1910. pod naslovom »Kako se ima napravljati vino o letošnji trgatvi«.

Pozor na § 9. vinskega zakona. Kdor je napravil iz vinskih ostankov pijačo za lastno uporabo, je dolžan označiti vso posodo, v kateri tako pijačo hrani, na vidnem mestu z znamenjem X in napisati mora na posodo ono ime, ki se običajno rabi v dotičnem kraju za tako pijačo.

Vrhu tega mora sporočiti najkasneje do 31. januarja prih. leta c. k. okr. glavarstvu ali pa županstvu, koliko pijače je napravil, koliko glav je v hiši itd. Vzorec za to sporočilo dobi na strani 295. »Prim. Gosp.« iz leta 1910.

P O R O Č I L A.

Kletarski tečaji. V primeri z drugimi, bolj naprednimi vinorodnimi deželami, je naše kletarstvo še na jako nizki stopinji.

Zaradi tega je zlasti sedaj, ko je nastala potreba, da vino izvažamo, nujno potrebno, da se naši vinogradniki poprimejo boljšega kletarjenja ter pridelujejo dobro, okusno, čisto in stanovitno vino, ker je drugače negomoče s pridelki drugih vinorodnih dežel uspešno konkurirati.

Kaj pomaga gospodarju-vinogradniku še tako lepo grozdje, ako ne zna iz njega napraviti take pijače, kakoršno se dandanes po svetu zahteva?

Ravno tako je tudi za kletarje, vinske trgovce in gostilničarje, ki posredujejo prodajo vina med pridelovalcem in občinstvom, znanje umnega kletarstva, zlasti pravilnega ravnanja s posodo in z vinom nevbhodno potrebno, kajti iz najbolj žlahtne kapljice se z nepravilnim ravnanjem lahko naredi najgnusnejša pijača.

Da imajo ukaželjni priliko, se v umnem kletarstvu temeljito izučiti, pri redi vinarski c. kr. nadzornik B. Skalicky pri državni vzorni kleti v Rudolfovem tekom tekoče zime več trodnevni kletarski tečajev.

Kdor se misli katerega teh tečajev udeležiti, zglesi naj se takoj pri c. kr. vinarskem nadzorniku v Rudolfovem.

Ker je število vdeležencev za vsak tečaj omejeno, treba se je, komur je na stvari ležeče, čim prej zglasiti.

Vsak, kdor bo v tečaj sprejet, bo o tem potom posebnega vabila vsaj en teden pred pričetkom tečaja obveščen.

»Goikova vrtnarska šola« v Kranju. Boljši razvoj vrtnarstva bi pripomogel k gmotni povzdigi vseh naših krajev. Ker se dado doseči pri vsaki kmetijski panogi povoljni uspehi le z združenimi močmi, zato se je osnovalo tudi na slovenskem za povzdigo vrtnarstva podjetje, pri katerem se nudi vsem prijateljem vrtnarstva in sploh vsem prijateljem narave prilika, da lahko na različne sodelujejo. Kdor bi rad sodeloval v prid našemu vrtnarstvu, naj se blagovoli zglasiti pri »Goikovi vrtnarski šoli« v Kranju.

